

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.56>

TYPOWE BADACZE SYTUACJI PODCZAS DOCHODZENIA OSZUSTW W SFERIE KORZYSTANIA Z BANKOWOŚCI INTERNETOWEJ: DYSKUSJE NAUKOWE

Siergiej Perhun

laureat Naukowego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

dnepr-1977@ukr.net

ORCID ID: 0009-0002-6631-2632

Adnotacja. Artykuł naukowy poświęcony jest niektórym aspektom badania oszustw w korzystaniu z bankowości internetowej. Rozpatrzono typowe sytuacje dochodzeniowe w postępowaniu karnym oparte na fakcie popełnienia badanej kategorii przestępstw.

Ustalono, że niedostateczna świadomość osób uprawnionych na temat rodzajów typowych sytuacji śledczych i odpowiadających im wersji śledczych prowadzi do pogorszenia efektywności początkowego etapu śledztwa, na skutek błędnego określenia kierunków śledztwa, wybór zestawu odpowiednich działań proceduralnych.

Należy zauważyć, że dochodzenie w sprawie przestępstwa musi odbywać się w określonej kolejności. Kolejność tę zapewnia prowadzenie czynności dochodzeniowych (przeszukań), tajnych czynności dochodzeniowych (przeszukań) i innych czynności proceduralnych zgodnie z typowymi sytuacjami dochodzeniowymi. Wskazana kategoria kryminalistyczna pełni rolę regulatora realizacji wymienionych powyżej środków.

Ich autorska definicja podana jest jako system informacji o zdarzeniu nielegalnym i sytuacji jego dochodzenia, który wpływa na wybór i kolejność prowadzenia czynności dochodzeniowych (przeszukań), tajnych czynności dochodzeniowych (przeszukań) i innych czynności proceduralnych w celu jak najefektywniejszej realizacji określonego etapu postępowania karnego.

Sformułowano typowe sytuacje dochodzeniowe w zakresie dochodzenia w sprawie oszustw w zakresie korzystania z bankowości internetowej, a mianowicie: 1) zostały popełnione oszukańcze działania w zakresie korzystania z bankowości internetowej, istnieje osobisty materiał dowodowy, oszust jest znany; 2) doszło do oszukańczych działań w zakresie korzystania z bankowości internetowej, istnieje osobisty materiał dowodowy, sprawca oszusta jest nieznan; 3) doszło do oszukańczych działań w zakresie korzystania z bankowości internetowej, istnieje baza dowodowa osobista i rzeczowa, sprawca oszusta jest nieznan; 4) dopuszczono się oszukańczych działań w zakresie korzystania z bankowości internetowej, całkowity brak jest podstawy dowodowej.

Słowa kluczowe: oszustwo, bankowość internetowa, śledztwo, typowa sytuacja dochodzeniowa, akcja dochodzeniowa (poszukiwawcza), niejawną akcją dochodzeniowa (poszukiwawcza).

TYPICAL INVESTIGATORS OF SITUATIONS DURING THE INVESTIGATION OF FRAUD IN THE SPHERE OF THE USE OF INTERNET BANKING: SCIENTIFIC DISCUSSIONS

Serhii Perkhun

laureate of the Scientific Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

dnepr-1977@ukr.net

ORCID ID: 0009-0002-6631-2632

Abstract. The scientific article is devoted to some aspects of the investigation of fraud in the use of Internet banking. Typical investigative situations in criminal proceedings based on the fact of committing the investigated category of criminal offenses are considered.

It is emphasized that the insufficient awareness of the authorized persons about the types of typical investigative situations and their corresponding investigative versions leads to the deterioration of the effectiveness of the initial stage of the investigation, due to the incorrect definition of the directions of the investigation, the selection of a set of relevant procedural actions.

It is noted that the investigation of criminal offenses must take place in a certain sequence. This sequence is ensured by conducting investigative (search) actions, covert investigative (search) actions and other procedural actions in accordance with typical investigative situations. The specified criminalistic category performs the role of a regulator of the implementation of the above measures.

Their author's definition is provided as a system of information about an illegal event and the situation of its investigation, which affects the selection and sequence of conducting the SRD, NSRD and other procedural actions for the most effective implementation of a specific stage of criminal proceedings.

Typical investigative situations of the investigation of fraud in the field of Internet banking are formulated, such as: 1) fraudulent actions have been committed in the field of Internet banking, there is a personal evidence base, the fraudster is known; 2) fraudulent actions have been committed in the field of using Internet banking, there is a personal evidence base, the fraudster is unknown; 3) fraudulent actions have been committed in the field of internet banking, there is a personal and material evidence base, the fraudster is unknown; 4) fraudulent actions have been committed in the field of internet banking, there is a complete lack of evidence base.

Key words: fraud, Internet banking, investigation, typical investigative situation, investigative (search) action, covert investigative (search) action.

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ: НАУКОВІ ДИСКУСІЇ

Сергій Перхун

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

dnepr-1977@ukr.net

ORCID ID: 0009-0002-6631-2632

Анотація. Наукова стаття присвячена деяким аспектам розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу. Розглянуто типові слідчі ситуації в кримінальних провадженнях за фактом учинення досліджуваної категорії кримінальних правопорушень.

Констатовано, що недостатня обізнаність уповноважених осіб про різновиди типових слідчих ситуацій і відповідних їм слідчих версій призводить до погіршення ефективності початкового етапу розслідування, у зв'язку з неправильним визначенням напрямів розслідування, вибору комплексу відповідних процесуальних дій.

Зазначено, що розслідування кримінальних правопорушень має відбуватись у певній послідовності. Ця послідовність забезпечується проведенням слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій відповідно до типових слідчих ситуацій. Вказана криміналістична категорія виконує роль регулятора реалізації перелічених вище заходів.

Надано їх авторське визначення як системи відомостей про протиправну подію та обстановку її розслідування, що позначається на підборі та черговості проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій для найбільш ефективної реалізації конкретного етапу кримінального провадження.

Сформульовано типові слідчі ситуації розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, а саме: 1) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна доказова база, шахрай відомий; 2) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна доказова база, шахрай невідомий; 3) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна та матеріальна доказова база, шахрай невідомий; 4) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, повністю відсутня доказова база.

Ключові слова: шахрайство, інтернет-банкінг, розслідування, типова слідча ситуація, слідча (розшукова) дія, негласна слідча (розшукова) дія.

Постановка проблеми. Розслідування кримінальних правопорушень відбувається в певній послідовності. Ця послідовність забезпечується проведенням низки слідчих (розшукових) дій (далі – СРД), негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) та інших процесуальних дій відповідно до типових слідчих ситуацій. Зазначена криміналістична категорія виконує роль регулятора реалізації перелічених вище заходів. Кримінальні провадження, розпочаті за фактом учинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, також потрібно здійснювати до зазначених ситуацій. Тому їх визначення та формулювання є важливим завданням для нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий доробок в опрацювання питання щодо типових слідчих ситуацій під час розслідування різних категорій протиправних діянь зробили такі науковці, як Л. І. Аркуша, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, А. Ф. Волобуєв, М. М. Єфімов, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Н. В. Павлова, М. А. Погорецький, М. В. Салтєвський, О. А. Самойленко, Д. Б. Сергєєва, Р. Л. Степанюк, В. В. Тіщенко, В. М. Хотенець, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько та ін. Водночас у нашій роботі конкретизовано сутність вказаної наукової категорії під час розслідування визначеного виду кримінальних правопорушень з огляду на сучасну судово-слідчу практику та позиції окремих дослідників.

Метою статті є дослідження типових слідчих ситуацій під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті зазначеної тематики передусім варта уваги теза С. В. Самойлова, який зауважував, що на сучасному етапі розвитку суспільства інформатизація створює інноваційні різновиди злочинних дій, що уможливають розширення зони охоплення різних напрямів протиправної діяльності, зокрема шахрайств, що вчиняються з використанням електронно-обчислювальної техніки (далі – ЕОМ). Недостатня обізнаність слідчих про різновиди типових слідчих ситуацій та відповідних їм слідчих версій призводить до погіршення ефективності початкового етапу розслідування, у зв'язку з неправильним визначенням напрямів розслідування, вибору комплексу слідчих дій (Самойлов, 2014: 25). Крім того, актуального слід визнати думку В. Некрасова, який зауважує, що кіберзлочинці почувають себе вільно не лише завдяки низькому рівню фінансової грамотності українців, а й досить лояльному кримінальному законодавству. В Україні шахрай за першої судимості несе відповідальність у вигляді лише штрафу. Водночас навіть ліберальний ЄС рекомендує за кібершахрайство призначати перше покарання у вигляді позбавлення волі не менш як на один рік. В Іспанії за такі протиправні дії можна отримати 12 років позбавлення волі, у Польщі – до 25 років, у США – три-чотири довічні терміни. В Україні 2016 року до в'язниці потрапили лише десять шахраїв (Некрасов, 2017).

Натомість інша група науковців (М. М. Єфімов, І. В. Пиріг) дійшли висновку, що структура кожної окремої методики розслідування містить певну кількість елементів, серед яких наявні типові слідчі ситуації. Усі кримінальні правопорушення розслідуються в конкретних умовах часу, місця, оточуючого середовища,

взаємозв'язку з іншими процесами об'єктивної дійсності, поведінкою осіб, що виявилися втягнутими у сферу кримінального судочинства, та під впливом інших чинників, що залишаються невідомими для уповноваженої особи. Ця складна система взаємозв'язків утворює ту конкретну обстановку, у якій працює уповноважена особа та інші суб'єкти, що беруть участь у доказуванні розслідуваної події. Така обстановка одержала в криміналістиці загальну назву слідчої ситуації. Інакше кажучи, це наявна на цей момент реальність, в умовах якої діє слідчий. Ситуацією в буквальному її значенні є власне реальність, яка виникає на певному етапі розслідування. Дослідники зауважують, що формування слідчої ситуації залежить від таких компонентів: психологічного характеру; інформаційного характеру; процесуального і тактичного характеру; матеріального й організаційно-технічного характеру. Поєднання всіх цих компонентів обумовлює індивідуальний характер кожної слідчої ситуації в кожен момент проведення розслідування. З таким визначенням цього поняття пов'язана можливість типізувати слідчі ситуації. Слідча ситуація – це сукупність умов, що об'єктивно складаються в процесі розслідування злочинів, утворюють своєрідну обстановку на його певний момент, яка ставить перед слідчим проблему вибору відповідного напрямку подальших дій і прийняття тактичних рішень (Єфімов, Пиріг, 2022: 23–24). Причому Є. В. Пряхін зазначає, що схема слідчих (розшукових) дій на різних етапах розслідування нерозривно пов'язана зі слідчою ситуацією, яка склалася, тобто з тим обсягом інформації про подію, яку в певний момент часу доводиться оцінити уповноваженій особі щодо перспективи розслідування (Пряхін, 2012: 241).

Свою чергою О.В. Лускатов визначив типову слідчу ситуацію як «сукупність даних про подію злочину й обстановку його розслідування на конкретному етапі, що впливає на вибір, черговість і тактику слідчих (розшукових) дій та здійснення інших заходів» (Чаплинський, 2017: 347). Інша група науковців (Р.І. Благута, О.М. Духенюк, Б.В. Щур) звертає увагу на те, що слідчі ситуації з часом після проведення комплексу слідчих дій та оперативно-розшукових заходів можуть перейти з однієї категорії в іншу. Наприклад, початкова несприятлива слідча ситуація (відсутня особа злочинця) є типовою для багатьох видів злочинів, повідомлення про які надходять до поліції. Однак після ефективно організованої дослідчої перевірки, а також після проведення первинних слідчих (розшукових) дій з'являється можливість встановити особу злочинця. Затриманий вини в учиненні суспільно небезпечного діяння не визнає (виникає проміжна конфліктна слідча ситуація). Під час досудового слідства проводять інтенсивну роботу з пошуку доказів, які підтверджують вину затриманого, і внаслідок пред'явлення підозрюваному доказів він зізнається в учиненні злочину, виявляє бажання сприяти провадженню слідства та встановленню істини в справі, компенсувати шкоду, завдану потерпілому (виникає кінцева сприятлива безконфліктна слідча ситуація) (Пряхін, 2012: 242). Як бачимо, низка вчених-криміналістів зверталися до визначення сутності й поняття типової слідчої ситуації. На основі наведених вище позицій спробуємо надати власне формулювання досліджуваної наукової категорії.

Отже, типова слідча ситуація – це система відомостей про протиправну подію та обстановку її розслідування, що позначається на доборі й черговості проведення СРД, НСРД й інших процесуальних дій для найбільш ефективної реалізації конкретного етапу кримінального провадження.

Стосовно класифікації типових слідчих ситуацій наведемо позицію групи науковців (К.О. Чаплинський, В.М. Плетенець, І.В. Пиріг), які на основі опрацювання криміналістичної літератури визначили такі їх види: 1) після виявлення факту крадіжки не отримано інформації, що дозволяє розшукувати злочинця; 2) після виявлення факту крадіжки отримано окрему інформацію, що дозволяє розшукувати винну особу; 3) після виявлення факту крадіжки наявна інформація про крадія, якого затримано на місці вчинення злочину або невдовзі після його вчинення. Крім того, автори акцентували увагу на тому, що наведені ситуації різняться за ступенем поінформованості стосовно особи злочинця, а отже, і комплекси процесуальних дій та інших заходів (алгоритми розслідування) будуть різнитися в кожній окремій ситуації (Чаплинський, 2017: 348).

Досліджуючи типові слідчі ситуації під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, В. Ю. Шепітько виокремлює з-поміж них такі: 1) наявні дані про подію злочину й особу злочинця; 2) злочинець затриманий відразу після вчинення злочину, є дані про подію злочину, 3) спосіб його вчинення, особа злочинця невідомі; 4) наявні дані про подію злочину, але механізм учинення шахрайства й особа злочинця невідомі. Науковець зауважує, що зазначені типові ситуації «передбачають висунення та перевірку слідчих версій. Основою для цього можуть бути такі загальні типові припущення: наявне шахрайство; вчинено інший злочин; надійшла неправдива заява та злочинного діяння взагалі не було. Якщо шахрайство було, то можливе існування таких типових версій: заволодіння матеріальними цінностями чи грошима могло бути вчинено за допомогою підроблених документів (доручень, накладних, кредитових авізо, договорів, посвідчень тощо); заволодіння майном могло бути вчинено за допомогою легальних форм підприємницької діяльності чи використання фіктивних підприємств; заволодіння майном вчинено за допомогою «ляльок» (речових чи грошових), підміни товарів або грошових знаків; заволодіння грошима (іншими цінностями) вчинено за допомогою азартних ігор; заволодіння майном вчинено групою шахраїв-гастролерів та ін. Залежно від ситуації та версії, що підлягає перевірці, слідчий обирає найбільш доцільні слідчі дії та оперативно-розшукові заходи, визначає їх послідовність і відповідний комплекс (Шепітько, 2001: 451).

Водночас С.І. Марко стверджує, що відповідно до загальних положень криміналістичної методики слідчі ситуації під час досудового розслідування шахрайств можна класифікувати за всіма основними теоретичними критеріями. Проте найбільш доцільним видається приділити увагу типовим сприятливим, несприятливим, конфліктним і неконфліктним слідчим ситуаціям, зважаючи на їхню основну інформативну сутність і вплив на початковий, подальший та завершальний етапи розслідування цього виду кримінальних правопорушень.

Варіанти типової сприятливої слідчої ситуації є такими: 1. Особа з'явилася до правоохоронних органів, зізналася у вчиненні злочину, продемонструвала механізм учинення шахрайства. Зібрані докази (сліди пальців рук, показання свідків, висновки експертиз тощо) підтверджують вину особи. 2. Особа звернулася до правоохоронних органів із повідомленням про вчинення щодо неї шахрайських дій. Потерпілий вказує на конкретну особу злочинця, надає документи та інші докази, які підтверджують його показання. Проведення початкових слідчих (розшукових) дій уможливило затримання особи злочинця. Зібрані в кримінальному провадженні докази підтверджують вину підозрюваного, викривають багатоепізодність шахрайської діяльності (Пряхін, 2016: 744).

На думку Д.А. Птушкіна, на початковому етапі розслідування шахрайства, вчиненого, наприклад, щодо об'єктів нерухомого майна громадян, доречно виокремити такі ситуації: 1) сприятлива ситуація: законний власник брав безпосередню участь у здійсненні правочину щодо купівлі-продажу нерухомості, але з огляду на певні обставини (наприклад, юридична необізнаність) став потерпілим. Злочинця встановлено, або є інформація про злочинців, їх кількість, механізм учинення злочину, що дозволяє проводити розслідування в повному обсязі; 2) несприятлива ситуація: здійснення угоди відбувалось у присутності потерпілого, з його згоди, але останній з огляду на певні обставини не здатний був адекватно сприймати характер власних дій (через алкогольну чи наркотичну залежність, похилий вік тощо) і не може надати інформацію про злочинців, механізм учинення злочину тощо; 3) несприятлива ситуація: шахраї діяли за генеральною довіреністю на право вчиняти будь-які операції з квартирою, яку виписав потерпілий, помиляючись у справжніх намірах осіб. Є певна інформація про злочинців, сліди, механізм учинення злочину, але цього недостатньо для затримання шахраїв і проведення розслідування в повному обсязі (Птушкін, 2018: 75–76).

Натомість І.О. Коваленко визначив такі ситуації початкового етапу розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів: 1) учинено шахрайство у сфері використання банківських електронних платежів, наявна особистісна доказова інформація, шахрай відомий – 19 %; 2) учинено шахрайство у сфері використання банківських електронних платежів, наявна особистісна доказова інформація, шахрай невідомий – 47 %; 3) учинено шахрайство у сфері використання банківських електронних платежів, наявна матеріальна й особистісна доказова інформація, шахрай відомий, але його дії замасковані під вид законних фінансових операцій – 11 %; 4) учинено шахрайство у сфері використання банківських електронних платежів, наявна заява від потерпілого, відсутня достатня доказова інформація – 23 % (Коваленко, 2020: 102).

Доречною також вважаємо позицію С.В. Чучка, який визначив такі ситуації під час розслідування шахрайства під час купівлі-продажу товарів через мережу: 1) учинено шахрайські дії під час купівлі-продажу товарів через мережу «Інтернет», наявна особистісна доказова інформація, злочинець відомий – 34 %; 2) учинено шахрайські дії під час купівлі-продажу товарів через мережу «Інтернет», наявна особистісна доказова інформація, злочинець невідомий – 41 %; 3) учинено шахрайські дії під час купівлі-продажу товарів через мережу «Інтернет», наявна матеріальна й особистісна доказова інформація, злочинець невідомий – 17 %; 4) учинено шахрайські дії під час купівлі-продажу товарів через мережу «Інтернет», відсутня достатня доказова інформація – 8 % (Чучко, 2021: 127).

Варта також уваги позиція Т.В. Коршикової, яка констатує існування двох типових слідчих ситуацій під час розслідування шахрайства з використанням ЕОТ. Зокрема, авторка формулює ситуацію таким чином: встановлено факт шахрайства з використанням ЕОТ, є первинна інформація про особу (групу осіб), які можуть бути причетні до вчинення цього кримінального правопорушення або особу злочинця встановлено чи є достатньо даних для її встановлення. З приводу другої типової слідчої ситуації, то дослідниця визначає її так: встановлено факт шахрайства з використанням ЕОТ, особу злочинця не встановлено та відсутні будь-які дані, що можуть вказувати на неї (Коршикова, 2020: 127).

На підставі опрацювання судово-слідчої практики, а також наведених позицій науковців можна сформулювати такі типові слідчі ситуації розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу:

1) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна доказова база, шахрай відомий – 27 %;

2) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна доказова база, шахрай невідомий – 52 %;

3) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна та матеріальна доказова база, шахрай невідомий – 16 %;

4) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, повністю відсутня доказова база – 5 %.

Висновок. Підбиваючи підсумки, зауважимо, що кримінальні провадження, розпочаті за фактом учинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, потрібно здійснювати відповідно до типових слідчих ситуацій. Надано їх авторське визначення як системи відомостей про протиправну подію та обстановку її розслідування, що позначається на доборі й черговості проведення СРД, НСРД й інших процесуальних дій для найбільш ефективної реалізації конкретного етапу кримінального провадження. Сформульовано типові слідчі ситуації розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, а саме: 1) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна доказова база, шахрай відомий; 2) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна доказова база, шахрай невідомий; 3) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, є особистісна та матеріальна доказова база, шахрай невідомий; 4) учинено шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, повністю відсутня доказова база.

Література:

1. Єфімов М.М., Пиріг І.В. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень : підручник. Дніпро : Біла К.О., 2022. 271 с.
2. Криміналістика : навч. посіб. / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Київ : Атіка, 2012. 496 с.
3. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К.О. Чаплинський та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 419 с.
4. Криміналістика : підручник / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. 3-тє вид., переробл. та доповн. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 948 с.
5. Криміналістика : підручник / кол. авт.; кер. В.Ю. Шепітько. Київ : Ін Юре, 2001. 546 с.
6. Коваленко І.О. Типові слідчі ситуації під час розслідування шахрайства у сфері банківських електронних платежів. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 1. С. 99–103.
7. Коршикова Т.В. Типові слідчі ситуації та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. Вип. 4. С. 123–131.
8. Некрасов В. Атака по телефону: Україну накрила хвиля кібершахрайства. 2017. URL : <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/01/30/619178/>.
9. Птушкін Д.А. Розслідування шахрайства, вчиненого щодо об'єктів нерухомого майна громадян : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2018. 240 с.
10. Самойлов С.В. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування шахрайств, що вчиняються з використанням мережі «Інтернет», відповідні їм слідчі версії та алгоритми їх перевірки. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2014. № 4. С. 25–31.
11. Чучко С.В. Розслідування шахрайства при купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Дніпро, 2021. 276 с.

References:

1. Yefimov, M.M., Pyrih, I.V. (2022). *Metodyka rozsliduvannia okremykh vydiv kryminalnykh pravoporushen* [Methods of investigation of certain types of criminal offenses]: pidruchnyk. Dnipro : Bila K.O., 271 p. [in Ukrainian].
2. Priakhina, Ye.V. (red.). (2012). *Kryminalistyka* [Forensics]: navch. posib. Kyiv : Atika, 496 p. [in Ukrainian].
3. Chaplynskyi, K.O. (2017). *Kryminalistyka* [Forensic science: subclass]: pidruch. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav ; Lira LTD, 419 p. [in Ukrainian].
4. Priakhina, Ye.V. (red.). (2016). *Kryminalistyka* [Forensic science: subclass]: pidruchnyk. Lviv : LvDUVS, 948 p. [in Ukrainian].
5. Shepitzko, V.Iu. (2021). *Kryminalistyka* [Forensic science: subclass]: pidruchnyk. Kyiv : In Yure, 546 p. [in Ukrainian].
6. Kovalenko, I.O. (2020). *Typovi slidchi sytuatsii pid chas rozsliduvannia shakhraistva u sferi bankivskykh elektronnykh platezhiv* [Typical investigative situations during the investigation of fraud in the field of bank electronic payments]. *Visegrad Journal on Human Rights*, № 1, pp. 99–103. [in Ukrainian].
7. Korshykova, T.V. (2020). *Typovi slidchi sytuatsii ta prohramy dii slidchoho na pochatkovomu etapi rozsliduvannia shakhraistv, uchynenykh z vykorystanniam elektronno-obchysliuvalnoi tekhniki* [Typical investigative situations and action programs of the investigator at the initial stage of the investigation of frauds committed with the use of electronic computing equipment]. *Pivdenoukrainskyi pravnychiy chasopys*, № 4, pp. 123–131. [in Ukrainian].
8. Nekrasov, V. (2017). *Ataka po telefonu: Ukrainu nakryla khvylya kibershakhraistva* [Attack by phone: Ukraine was covered by a wave of cyber fraud]. URL : <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/01/30/619178/>. [in Ukrainian].
9. Ptushkin, D.A. (2018). *Rozsliduvannia shakhraistva, vchynenoho shchodo obiektiv nerukhomoho maina hromadian* [Investigation of fraud committed against citizens' immovable property]: dys. ... kand. yuryd. nauk. Dnipro, 240 p. [in Ukrainian].
10. Samoilov, S.V. (2014). *Typovi slidchi sytuatsii pochatkovoho etapu rozsliduvannia shakhraistv, shcho vchyniautsia z vykorystanniam merezhi «Internet», vidpovidni yim slidchi versii ta alhorytmy yikh perevirky* [Typical investigative situations of the initial stage of the investigation of fraud committed using the "Internet", corresponding investigative versions and their verification algorithms]. *Problemy pravoznavstva ta pravoookhoronnoi diialnosti*, № 4, pp. 25–31. [in Ukrainian].
11. Chuchko, S.V. (2021). *Rozsliduvannia shakhraistva pry kupivli-prodazhu tovariv cherez merezhu Internet* [Investigation of fraud in the purchase and sale of goods via the Internet]: dys. ... d-ra filosofii : 081 «Pravo». Dnipro, 276 p. [in Ukrainian].